

FOLIA SELECTA

KUKLAY ANTAL: Pilinszky János Minden lélegzetvétel c. verséről.....	1
JACQUES MARITAIN: A világiak apostolkodásáról.....	2
FLORILEGIUM - Horváth Sándor: Intuíció és átélés (részlet).....	11

Köröm, 1994 szeptember

MINDEN LÉLEGZETVÉTEL

Minden lélegzetvétel megsebez
és leterít valahány szívverés.

Különös, hogy a tenger halhatatlan,
holott minden hulláma végítélet.

Hogyan is igazítja sorsát,
az öröklétet, Isten, a teremtés
mindörökre veszendő mezejében?

Mint a füvek lemondó élete,
mint a halandók egy-egy szívütése,
olyan lehet végülis a dicsőség,
Isten nyugalmas boldogsága.

Testünk két természetes időmérője, a lélegzés és a szívdobogás nem közömbös metronóm, hanem baljóslatú homok-, vagy vízóra. Pulzálásuk csökkenő számsor, melynek minden tagja a nulla felé tart. Megannyi túsúrásból cseppenként folyik ki belőlünk az "életidő". A diagnózis elvérzés lesz és apró ütések okozta erőszakos halál.

Furcsa módon háttal közeledünk az örökkévalósághoz, mint aki az utolsó kocszi peronján nem a közeledő célállomást, hanem csak az elfutó talpfákat látja. Pedig a mulandó a múlhatatlanhoz vezet. Gazdánk ballag a zöld mezőben. Lába alatt a fűszálak az otthon felé hajlanak és néma boldogsággal hirdetik: a munka véget ért, a Gazda megpihent. Hazatérő lába bennünket taposott.

Jacques Maritain

A VILÁGIAK APOSTOLKODÁSÁRÓL*

* A kolbsheimi Cercle d'Études Jacques et Raissa Maritain archívumában őrzik J. Maritainnek ezt a tanulmányát, amelyet a szerző VI. Pál pápának ajánlott 1965. elején, miután az előző év decemberében a pápa személyes megbízottaival tárgyalt Toulouse-ban a témáról.

I.

1. Ezúttal nem kívánok szólni a világi híveknek a civil társadalomban betöltött, és a már korábban említett "keresztény politikának" a megvalósítására irányuló evilági küldetéséről. Ennek az evilági küldetésnek óriási jelentősége nyilvánvaló. Jelen megjegyzéseim más témára vonatkoznak: a világi híveknek az Egyházban betöltendő lelki-szellemi missziójával foglalkozom. Szívesebben használom a "lelki misszió" kifejezést, mint az "apostolkodást". Mert a "világiak apostolkodása" kifejezés ha helyes is, egy kicsit kétértelmű és azzal a kockázattal jár, hogy kizárólag a hierarchia sajátos missziójában, vagy a papság apostolkodásában való világi részesedést értjük alatta.

Fölteszem magamnak a kérdést, hogy vajon mintegy harminc éven át a laikusoknak a titokzatos Testben betöltendő szerepének egész kérdéskörét nem túl gyakorlati módon fogalmazták-e meg és nagyon is részleges szempontokból, a körülmények és a gyakorlati szükségletek nyomására, anélkül, hogy azt kellően átgondolták volna a maga mivoltában és teljes kiterjedésében. Igaz, hogy nem vagyok eléggé tájékozott a témában. Nem olvastam Congar atya könyvét a laikusság teológiájáról. Hallottam azonban sok, a világiak dolgait érintő fejtegetést, s mindezek alapján az a benyomásom, hogy szükségünk lenne egy, a kérdést a maga teljességében tárgyaló tanulmányra, amely a világi híveknek nem csupán a tanúságtételét és lelki misszióját (apostoli tevékenységét) venné fontolóra, hanem az ő belső életük, lelki-szellemi küzdelmeik, imáik (liturgikus és egyéni imáik) sajátos módjait és körülményeit is. És tárgyalná azt a belső utat is, amelyen a világi hívek az Istennel való egyesülés, a szeretet tökéletessége felé haladnak, amely nyilvánvalóan rendkívül fontos, mert mindenkinek szól a felhívás a tökéletességre törekvésre: *estote perfecti...*

De hagyjuk ezt a kitérést. Nekem úgy tűnik (visszatérve a fentebb megjelölt témához), hogy a világi hívek szerepét általában olyan szempontból fogtuk föl, amely szerint az önmagában véve jó és szükséges, de a világiaknak csupán egy részére vonatkozik. A Katolikus Akcióra és a hozzá hasonló szervezetekre gondolok, ahol a világiak szerepe mindig megmaradt - és nem mindig kellő világossággal átvizsgálva - a papság sajátos apostolkodásában való részvétel szemléletében. Ezt a szempontot tágították egyre inkább (mintha az végezetül át tudná ölelni a világiak összességét), mindvégig megmaradva ennél a sajátos szemszögnél, minden dolgot abból a kezdeti látószögből szemlélve. Végeredményként annak elismerése felé tartunk, hogy a világiak lelki missziója és apostolkodása csupán a papság sajátos apostolkodásában és küldetésében való részesedés lehet: ez akaratlanul is oda vezet, hogy a világiaknak az Egyházban való küldetéséről kialakul egyfajta "klerikális" fölfogás.

Ennek tulajdonítom azt a rendkívüli, szinte egyedülálló fontosságot is (melyből talán hamarosan kiábrándulunk), amelyet ma a szervezési

kérdéseknek tulajdonítunk, miközben a keresztény lélek nem egy mély szükséglete kielégítetlen marad.

Közben nem feledkezhetünk meg arról, hogy a papok elsőrendűen fontos szerepe nem a világiak megszervezésében áll, hanem abban, hogy elvigyék hozzájuk Isten szavát. Azt sem felejtethjük el, hogy a sereg sohasem teremt lelkületet.

2. Természetesen rendkívül nagy szükség van a Katolikus Akcióra és a papság által szervezett hasonló csoportokra, és ezek valóban megfelelnek a jelen pillanat sürgető szükségleteinek. Én magam is megerősítem szükséges voltukat. Ugyanakkor hozzáteszem, hogy ezek a keresztény laikátusnak csupán egy részét, egy szektorát érintik, egy bizonyos különleges misszióra vonatkoznak, amely a papság segítségével áll. A laikusság ezen része azon tevékenységekre irányul, melyek az egyházi hierarchiának, ha szabad ezt mondanom, a rojtját képezik, bár a laikusok közös állapotából erednek. Alapja az a tény, hogy ezek a tevékenységek hordoznak bizonyos részesedést a hierarchia sajátos apostolkodásából és a hierarchiától kaptak egyfajta felhatalmazást. Ebből következik, hogy effajta perspektívában nem lehet megérteni a laikátust a maga teljességében, s azt a szellemi-lelki küldetést, amely az Egyházban a laikusok közös állapotából fakad.

Más szóval meg kell különböztetnünk a laikátusban azoknak a híveknek a titokzatos Testben végzett benső munkáját, akiket a papság küldött vagy bízott meg, s akik különböző fokban a papság segítőársai, és azoknak a benső tevékenységét a titokzatos Testben, akik anélkül, hogy küldetést vagy megbízást kaptak volna a papságtól egy sajátos tevékenységre, egyszerűen a "hívó nép" nagy többségét alkotják.

Ebben a hatalmas tömegben kétség kívül láthatunk egy széles hitetlen és többé kevésbé teljesen dekrisztianizált réteget. Vannak azonban igazán hűséges, eleven részei is, akikben hitelesen megvalósul a keresztény laikusság fogalma. A hitből élő és a titokzatos Test eleven tevékenységeiben elkötelezett nagyszámú nép ez, melynek életét a kegyelem és a felebaráti szeretet kettőssége vezérli.

A keresztény laikátus, mint ilyen - függetlenül a hierarchia apostoli munkájában meghatározott keretek közt való ráruházott részesedéstől - tanúságtevés és lelki-szellemi küldetés az Egyházban. A keresztény laikus közösség emberei ezt a küldetést nem a hierarchia külön fölszólításától vagy külön megbízásától nyerik, hanem keresztségüktől, bér málkozásuktól, vagyis attól a tényről, hogy ők Krisztus tagjai.

II.

3. Számomra úgy tűnik, hogy a világiak tanúságtétele és lelki missziója terén több síkot különböztethetünk meg. Ebben a témában csupán néhány, nagyon is töredékes meggondolást tudok előadni.

Van egy nagyon sajátos, de kulturális szempontból rendkívül fontos sík, amely a teremtő értelemnek és a szónak, általánosan szólva az **intellektuálisan megnyilvánuló tanúságtételnek** a területe. Az "értelmiséget" kitevő emberekre gondolok: írókra, művészekre, költőkre, festőkre, muzikusokra, filozófusokra, tudósokra. Azokra gondolok, akik Chrétien de Troyes-től és Dantetól Pascalig, Zurbaránig, Bachig, Rouault-ig a tanúságtevők hosszú sorát alkotják.

Itt az "apostoli tevékenység" vagy a "világiak apostolkodása" kifejezés egyáltalán nem megfelelő. Még az olyan mélységekben tevékenykedő emberek közül is, mint Chateaubriand, Joseph de Maistre, Baudlaire, Verlaine, Tolsztoj, Dosztojevszkij, Leon Bloy, Péguy, Claudel, Bernanos, Papini, Chesterton vagy T. S. Eliot, egyesek óhajtották, hogy apostoloknak nevezzék őket, mások viszont egyáltalán nem. Mindegyikük minden esetben a saját nevében beszélt, személyes sugalmazottságának és tapasztalatának megfelelően anélkül, hogy küldetést vagy megbízást kapott volna a hierarchiától. Éppen ezért volt annyira gyümölcsöző a tanúságtételük. S ők valamennyien lényegileg megszervezhetetlenek voltak. Mégis, sokkal mélyebb befolyást gyakoroltak a lelkekre, és sokkal többet tettek annak érdekében, hogy Krisztushoz vezessék őket, mint a "harcos kereszténység" nem egy osztaga.

III.

4. Akikről az imént szóltam, csekély számban vannak és a laikus közösségnek mintegy a csúcsát képezik. A hívő nép életének létfontosságú alapja a keresztény család és a keresztény házasság. Rendkívül sokat beszélünk a házasságról, szerintem azonban elfelejtjük kellőképpen hangsúlyozni azt az Evangélium és az örök élet szempontjából alapvető igazságot, hogy a házasság szent közösség, vagy hogy a házastársaknak segíteniök kell egymást a tökéletes szeretet felé vezető úton. Hogy a gyakran nyomasztó anyagi gondok és mindenféle nehézség közepette, melyben a családi közösség él, e közösség fő gondja tagjainak előrehaladása a személyes megszentelésben. Kétségtelenül nincsenek nagy számban azok a házaspárok, akik első helyre teszik ezt az igazságot. Mégis az ő életük és pusztá létezésük a legmélyebb és legragyogóbb tanúságtétel.

A test dolgai és az emberi nem fenntartásának aktusai szintjén is tanúságot tenni arról a tisztségről, amelyre a házasság és a családi közösség alapvetően

hivatva van az örök élet - az idelent megkezdett örök élet vonatkozásában: íme, azt hiszem, ez az az elsődleges küldetés, amely minden viharon, vészen át keresztény mivolta révén elsőrendűen hárul a laikátusra, mint a titokzatos Test egyik lényeges részére. Olyan küldetés ez, melyet magával a létezésével gyakorol az ember. Tanúságtétel, amely nem szóban nyilvánul meg, hanem tettekben és megélésben: azoknak a tanúságtétele, akik "megvalósítják az igazságot". "Világosságban járnak", mondja az Evangélium, és másokat is elvezetnek a fényhez. Az ilyen keresztény családi tűzhelyekből kiindulva lehet lassanként megnyerni a tömegeket - amennyiben megnyerhetők - a Katolikus Akció szervezeteinek

a segítségével (és a munkásvilág esetében ilyen segítő tűzhelyekre támaszkodva teljesedik ki a Loew atya közösségeihez hasonló missziós csoportok fő tevékenysége).

5. Az élet késztetett rá, hogy elgondolkodjam egy meglehetősen gyötrő jelenségen. Mégpedig azon a tényen, hogy gyakran a mélyen jámbor szülőktől vallásos nevelést kapott gyermekek jó része elhagyva gyermekkorát, csupán néhány nyomorúságosan felületes vallásos szokást őriz meg, vagy éppenséggel határozottan a vallás ellen fordul. Ez általában azokban a családokban következik be, ahol bármennyire buzgó is a szülők élete, a lélek dolgait illetően nagyon csekély mértékű nyitottság és kapcsolat van köztük és gyermekeik között. Ezzel szemben megfigyeltem, hogy ott, ahol a szabadság és teljesség jegyében ezt a nyitottságot és kapcsolatot kezdettől fogva kiépítették, a kérdéses ellentmondások nem jönnek létre, vagy legalábbis sokkal ritkábbak. Szerintem fontos lenne ráirányítani a keresztény szülők figyelmét erre a tényre.

A külvilág és az élet dolgainak - "facts of life" - megtapasztalása terén áthághatatlan szakadék tátong a gyermekek és a szülők pszichológiai világa között. A szülők világa a gyermekek számára mindig sötét, idegen, felfoghatatlan és ellenséges. A gyermek igazából sohasem hatol be oda. Mert amikor elhagyja gyermekéveit, ő maga fogja fokozatosan fölépíteni a saját felnőtt világát a maga serdülőkori tapasztalataiból és reakcióiból. Ennélfogva azt gyanítom, hogy a gyermekek számára a szülők vallási élete élettapasztalatukkal együtt bezárva marad abban az idegen, sötét és ellenséges világegyetemben, amelyről az imént beszéltem. Nem meglepő tehát, ha a gyermek eltávolodik ettől a vallásosságtól vagy éppen ellene fordul, hiszen így viselkedik ezzel az egész világgal szemben, amikor átlépi a serdülőkor küszöbét.

De pontosan - és nagyon sok szülő itt követ el hibát, nem ismervén ezt a tényt - a lélek, a vallás, a lelki élet dolgai nem tartoznak a "facts of life" és a külvilág dolgai közé. Egy súlyos tévedés következtében, hanyagságnak, vagy jogosulatlanul merev, nehézkes, esetleg félnék társadalmi szokásoknak köszönhetően, a keresztény szülők bezárva hagyják saját vallásos életüket egy, a gyermekek számára idegen világban. Rendes körülmények között és

természetükből adódóan a lélek, a vallás, a lelki élet dolgai a gyermek- és felnőttkor számára közös pszichológiai világba tartoznak, úgy, hogy az ifjúkor küszöbét átlépve, a kérdéses dolgokat illetően a gyermeknek ugyanabban a pszichológiai világban kellene folytatnia életét és kibontakozását, amelyben a szülei élnek.

Néhány dolgot jól meg kellene itt fontolnunk: egyrészt a mennyei Atya transzcendenciája olyan, hogy azzal és az isteni irgalmassággal szemben szinte ugyanazon a síkon van gyermek és szülő. Másrészt, a felnőttek számára hangzott el, hogy üdvösségük elnyeréséhez olyanná kell lenniük, mint a gyermekek. Végül pedig, a gyermekkorral járó intuitivitás következtében a gyermek könnyedén lép a kontemplatív ima területére, a hit titkainak világában pedig - reflexív fogalomalkotás nélkül - gyakran olyan csodálatos fényeket élvez, amelyeket a felnőttek megirigyelhetnének tőle. Mindebből adódóan a szülők és a gyermekek között nem csupán a gondolatok és érzelmek cseréjére, nyitottságra és kölcsönös kommunikációra lenne szükség, hanem arra is, hogy az egyenlőség egy fajtája - mely más területen egyébként lehetetlen - nyilvánuljon meg közöttük az Istennel való egyesülés és a tökéletes szeretet felé vezető úton.

Úgy hiszem, hogy ezeket az igazságokat, amelyekre megpróbáltam - elég ügyetlenül - rávilágítani, igen gyakran rettenetesen elhanyagolták és elhanyagolják sokszor még a legjobb keresztény családokban is. Megértem, hogy a szülőkre nehezedő terhek és gondok fölemésztik idejüket és megnehezítik ezek megvalósítását, de hát nehéz dolog kereszténynek lenni a világban. És ugyanakkor az is igaz, hogy ezek az igazságok ténylegesen idegenek maradnak hatalmas tömegek számára. De ami a világiaknak az Egyházban betöltött misszióját illeti, tudjuk, hogy a fontos dolgokat - mint általában a mi Urunk minden művét az emberek között - kis csoportok kezdik megvalósítani, azután lassan, lépésről-lépésre terjednek el szélesebb körökben. Ily módon az a legfontosabb és mindenek előtt kívánatos, hogy a szóban forgó kis csoportok ne hanyagoljanak el semmit abból, amit megtehetnek az Egyház közös java és Isten Országának terjedése érdekében.

IV.

6. Végül még egy pontot szeretnék megemlíteni azokkal a kezdeményezésekkel kapcsolatban, amelyek a világiaktól indulnak ki a lelki élet terén az Egyház és a lelkek szolgálatára. Nem gondolok itt olyan példákra, mint Ozanamé vagy Pauline Jaricot-é, akiknek műve (Páli Szt. Vince Társaság, a hit terjesztése) a papság által intézményesített alkalmazást nyert ilyen vagy olyan fokban. Inkább olyan példákra gondolok, mint R. Garric szociális gondokkal foglalkozó kis csapatai, mint az elmaradott országokat segítő különböző

kezdeményezések, vagy az amerikai egyetemistáknak azon csoportjai, melyeknek tagjai életüket kockáztatva mentek a déli államokba, hogy ott küzdjenek a faji megkülönböztetés ellen, vagy Etienne Gilson kezdeményezésére - vitathatatlanul apostoli kezdeményezés volt -, amellyel megalapította Kanadában az Institut d'Études Médiévales-t (a Középkor Kutatásának Intézetét). Gondolok olyan tanulmányi körökre, amilyenek nálunk is voltak Meudonban, olyan közösségekre, mint Lanza del Vastoéi voltak, **barátságokra**, amilyenek Mounier és az Esprit körül bontakoztak ki, művészekből álló közösségekre, amilyet pár éven át Eric Gill éltetett, gondolok Dorothy Day vendégszerető házára... Mindezekben - mint az értelmiségiek, művészek, költők tanúságtételénél általában - elkerülhetetlen a nagy változatosság és kavargás, annál is inkább, mert ezek a misszionáriusok szükségszerűen önjelölt, "self-appointed" misszionáriusok; de ez nem jelent gondot, és minden alkalommal gyakorlat közben alakul ki a megfelelő forma.

Azt szeretném itt kiemelni, hogy amikor a lelkek javát érintő olyan problémákról van szó, amelyek a világi életnek, mint olyannak saját problémái, azok megoldása a dolog természeténél fogva magukra a világiakra tartozik (hiszen nagykorú személyek). Az elején megjegyeztem, hogy az olyan fajta tevékenységek, mint amilyeneket a Katolikus Akció különböző szervezetei végeznek - melyek magukba foglalják a hierarchia sajátos apostolkodásában való részesedést és a hierarchiától kapott megbízást - nélkülözhetetlenek, de külön esetet képeznek, amely a hierarchia sajátos művében való részesedés értelmében bizonyos mértékig eltávolít minket a világi élet, a laikátus közös dolgaitól.

Újra elővéve egy éppen sajtó alatt lévő könyvem** néhány sorát, megismételhetjük tehát, hogy "a kimondottan a papság segítésére vagy a hierarchia apostoli munkájában való részvételre létrehozott szervezetek különleges eseteknek tekintendők. Normálisan*** magából a keresztény laikátusból kellene támadnia azoknak a különböző szervezeti formáknak, amelyekben a lelkek javának és a sajátos problémák megoldásának a gondja a világ nyomorának ölen, ráirányíthatná figyelmünket a szükséges tennivalókra."

Valójában ezek a formák megkívánják, hogy alig legyenek intézményesítve. Velük kapcsolatban maga a szervezet szó túlságosan súlyos. Nekem úgy tűnik, leginkább arról van itt szó, hogy jobban biztosítsuk az egyének és családok kezdeményezéseinek a kibontakozását és az ilyen kezdeményezések köré csoportosuló spontán barátságokat. Mert ahogyan az egyének vagy a családnak baráti segítségre van szüksége ahhoz, hogy rátaláljon saját útjára, ugyanúgy rendes körülmények között a megszületett barátságokon keresztül látjuk meg (és remélem, hogy egyre tisztábban), hogyan segíthetjük kollektív vállalkozásukban azokat, akiknek határozott törekvése és

** Carnet de Notes, Paris, DDB, 1965

*** Normálisan, de nem mindig.

cselekvésre kész akarata azonos célra irányul. Természetes, hogy ezek a világi kezdeményezésű csoportok képesek igen hajlékonyan alkalmazkodni egy-egy kulturális pillanat, vagy adott nemzedék szükségleteihez. És az is természetes, hogy ezért a kiváltságért tiszavirág életükkel fizetnek. Amint másutt már leírtam****, "a Szentlélek nem csupán a századokon át fennmaradó intézményekben munkálkodik, hanem a holnapután nélküli vállalkozásokban is, amelyek szünet nélkül, újra meg újra napvilágot látnak."

7. Mindig lesz - és sohasem lesz elég - békés és sugárzó otthon, ahol az emberek egy kis csendet találnak ahhoz, hogy Istenre figyeljenek és valamely szempont szerint egyesítsék erőiket, amely esetleg vállalkozásra inspirálja őket. Ezek az otthonok mintegy kapukká válnak, melyeken át az ég angyalai láthatatlanul siklanak közénk. Századok folyamán mindenekelőtt a kolostorok és a szerzetesházak teljesítették ezt a hivatást és fogják is mindig teljesíteni; és mindaz, amit majd a jövőben tenni lehet, sem nélkülözheti, hogy ez a hivatás bennük kapjon új erőre. Sejteni lehet azonban, hogy a világi hívek napjainkban történő öntudatra ébredésével - döntő fordulat ez az Egyház történelmében - magának a laikus világnak az ölében is - legalábbis "prófétai kisebbségének" egyikében - másikában - gyakorolható lesz az említett hivatás. Isten akarata, hogy így megsokasodjanak azok a lelki-szellemi sugárzó központok is, amelyek szétszórva a közös emberi nyomorúság nagy éjszakájában, a hit és szeretet új csillagzatai legyenek szegény földünk égén.

Jól tudjuk, milyen hatalmas erők sodorják a laikus világ nagy tömegeit a gyakorlati ateizmus felé a materialista és technokrata civilizációban. Mindenekelőtt a tanító Egyház és a hierarchia, valamint az ő apostoli küldetésükben részesedők óriási feladata - legyenek klerikusok vagy világiak -, hogy Isten szavát hirdessék ennek a tömegnek és megkíséreljék megnyitni feléjük a kegyelem útjait, nem is szólva azokról a papokról vagy világiakról, a kolostorokban vagy a világban intézményesen a tökéletességre törekvőkről, akik minden egyéb munkálkodást hagyva, a kontemplációnak és a testvéri szeretet gyakorlásának ajándékozzák magukat, egyszerűen azért, hogy jelenlevővé tegyék az emberek között a Szeretetet, amely "Isten valódi arca".

Ha az előzőekben elmondottak helyesek, akkor elgondolásom szerint a jövőben az említett új csillagzatokból kiinduló ragyogás jellemzi majd a laikátust ott, ahol az Úr igazi tanítványává szeretne lenni. Ez a lelkek titokzatos szolidaritása által megvalósuló fényáradás nem csupán a különböző energia-központok sajátos tevékenységéből táplálkozik, hanem a Bergson által annyira kívánt hősi példa erejéből, valamint az ima és a Krisztus Szenvedésével egyesített áldozatok energiáiból is.

**** a "Journal de Raissa" előszavában

Feltételezve a legjobbakat, ezek a lelki kincseket sugárzó szétszórt otthonok egy napon - ha nem rejtőzik el túlságosan az emberi szabadság - élesztővé lesznek, amely megkeleszti az egész térszót.

Roszbabbik esetben egy többé-kevésbé üldözött diaszpórává válnak, amely azonban mindenek ellenére is lehetővé teszi, hogy Jézus és szeretetének jelenléte folytatódjék egy hitehagyott világban.

FLORILEGIUM

Amor Sanctus

Nem csupán a múltó élet rövid tartamára szeretlek téged. Mennyei boldogságomban, melyet a te segítségével is szeretnék elérni, azt is keresem, hogy egész benső mivoltodat is színről-színre lássam. S hogy mennél több gyönyörűségest láthassak abban, magam is megteszek mindent azért, hogy földi együttélésünk során mennél több jóval és széppel gazdagítsalak, telítselek.

*

A Szentléleknek mindig kongeniális apostolok kellene. Kongeniálisok csak akkor leszünk, ha Őt is, meg a világot is értjük; ha a mai világ sötéttségét s fájdalmait átszenvedve, azokat az ő világosságában felderíteni s az ő kenetével gyógyítani tudjuk.

(Prohászka Ottokár: Modern pünkösöd)

*

A rossz katolikusok talán nem ártanak annyit hitüknek, mint a mesterember-katolikusok, akik több-kevesebb elmeélel felfogják a hitigazságokat, de nem teszik azokat az átéléssel világ- és életfelfogásuk középpontjává. Ezeknél természetesen nem lehet egyéni hitéletről szó... Az egy és osztatlan hit nem ilyen embereket akar, hanem olyanokat, akiket mindent a hit szempontjából értékelő egyénekké alakíthat át. Ilyen emberek között úgy érezzük magunkat, mintha nagy tölgyerdőben járnánk. Minden fában a tölgy természete lakik, de mégis mindegyik külön-külön gyönyört okoz a szemlélőnek, mert oly sok egyedi sajátosság és szépség választja el azokat egymástól. Ezzel szemben milyen unalmas lenne az erdő, amelynek fái mind egy gyárból kerülnének ki s mind tökéletesen egyformák lennének. Ilyenek a gyári katolikusok, míg azok, akik hitüket teszik életük középpontjává, úgy formálódnak ebből a lényegében egy igazságból különféle egyedekké, mint az azonos magvakból kikelt tölgyek gyönyörű erdővé. Az így átélt igazság lelkesít, sarkall, igazi élettényezővé válik, szóval egyéniséget alakít. Ez az egyéniség nem a képzelődő, beteges hisztéria szülötte, hanem az igazság örökké életerős forrásaiból táplálkozó viharedzett személyiség.

(Horváth Sándor:

Intuíció és átélés - Örök eszmék és eszmei magvak Szent Tamásnál
Bp., Szent István Társulat, 1944. 178-179.